

« درس اول : هستی و چیستی »

1. رفتارهای طبیعی و معمولی که از همه انسان ها سر می زند مانند نوشیدن آب هنگام تشنگی یا خوردن غذا موقع گرسنگی و .. بیانگر چه پیام های فلسفی هستند؟ (تمرین کتاب)

(الف) واقعیاتی در خارج از ذهن وجود دارد (آب و غذا و .. واقعا هستند.)

(ب) بین واقعیت ها تفاوت و تمایز وجود دارد.

(ج) بعضی چیزها واقعی و برخی غیر واقعی و خیالی اند مانند سراب.

2. وقتی یک کودک با نشان دادن یک فیل یا زرافه می پرسد این چیست به چه چیزی پی برده و به دنبال چیست؟

کودک با استفاده از کلمه ی این یا آن نشان می دهد که به وجود حیوانات پی برده است و می داند که آن ها موجودند اما از چیستی و ماهیت آنها آگاه نیست، او می خواهد حیوانات را بشناسد و از چیستی شان آگاه شود هر چند که این آگاهی کامل نباشد.

3. انسان در هر چیزی که مشاهده می کند دو جنبه می یابد آن ها را نام ببرید.

موجود بودن (هستی) و چیستی داشتن (ماهیت).

4. وجه مشترک و اختصاصی موجودات را بنویسید و توضیح دهید.

وجود وجه مشترک موجودات است یعنی موجودات و اشیاء از حیث بودن و هستی یکسان و مشترکند

برای مثال انسان وجود دارد، اسب وجود دارد و سنگ هم وجود دارد.

وجه اختصاصی موجودات ماهیت است یعنی هر موجود و پدیده ای ماهیت و چیستی مخصوص خود را دارد و با سایر موجودات متفاوت است برای مثال چیستی و ماهیت درخت با انسان کاملا متفاوت است.

5. مقصود ابن سینا از اینکه هستی و چیستی دو جنبه یک چیزند را با مثال توضیح دهید.

به این معنا نیست که چیستی و هستی دو جزء از یک چیزند که با هم ترکیب یا جمع شده اند آن گونه که اکسیژن و هیدروژن دو جزء تشکیل دهنده ی آب هستند. در خارج دو امر جداگانه به نام آب و وجود نداریم به عبارت دیگر آب و وجود دو مفهوم مختلف و متفاوت از یک موجود واحد است.

6. تفاوت آب از جنبه فلسفی و شیمی در چیست؟ از نگاه علم شیمی آب ترکیبی از دو عنصر اکسیژن و هیدروژن است و این نکته از طریق یک آزمایش ساده به دست می آید اما از نگاه فلسفی آب یک موجود واحد و غیر مرکب ولی با دو جنبه مختلف است و انسان با نظر به این دو جنبه دو مفهوم چیستی (آب) و هستی (وجود داشتن آب) را به دست می آورد.

7. برای هر یک از گزاره های زیر مثال بنویسید. (تمرین کتاب)

- الف) چیزی که هم دارای هستی و هم چیستی مشخص و روشن است: آب، درخت، کتاب
 ب) چیزی که دارای هستی باشد اما ماهیت و چیستی آن برای ما روشن نباشد: روح، جاذبه، شیطان
 ج) چیزی که ماهیتش مشخص است اما هستی و وجود ندارد: سراب، دیو، ققنوس، سیمرغ

8. تفاوت حمل «حیوان ناطق» بر انسان با حمل «موجود» بر انسان چیست؟ خرداد 99

در عبارت انسان حیوان ناطق است حمل حیوان ناطق بر انسان یک حمل ضروری است و نیاز به دلیل ندارد اما در عبارت انسان موجود است رابطه وجود با انسان ضروری نیست و نیاز به دلیل دارد.

9. تفاوت حمل «شکل سه ضلعی» بر مثلث با حمل «موجود» بر مثلث چیست؟ شهریور 99

در عبارت مثلث شکل سه ضلعی است حمل شکل سه ضلعی بر مثلث یک حمل ضروری است و نیاز به دلیل ندارد اما در عبارت مثلث موجود است رابطه وجود و مثلث ضروری نیست و نیازمند دلیل است.

10. چرا در قضیه «انسان حیوان ناطق است» حمل محمول بر موضوع نیاز به دلیل ندارد؟

زیرا حیوان و ناطق جزء حقیقت و ذات انسان هستند و این دو مفهوم از یکدیگر جدا ناپذیرند هر انسانی حیوان ناطق است و هر حیوان ناطقی انسان است.

11. آیا در قضیه مثلث شکل سه ضلعی است حمل محمول بر موضوع نیاز به دلیل دارد؟ چرا؟

خیر زیرا شکل سه ضلعی جزء ذات و تعریف مثلث است و از آن جدا نمی شود. هر شکل سه ضلعی مثلث و هر مثلثی شکل سه ضلعی است.

12. اگر مفهوم وجود عین ماهیت یا جزء آن بود چه مشکلی پیش می آمد؟ (تمرین کتاب)
 الف) وجود اشیاء بدیهی می شد و نیاز به دلیل نداشت.

ب) سلب وجود از ماهیت امکان نداشت (هر چیز خیالی می توانست وجود داشته باشد).

13. در کدام یک از گزاره ها حمل محمول بر موضوع نیازمند به دلیل است و چرا؟ (تمرین کتاب)

الف) انسان حیوان است: نیاز به دلیل ندارد زیرا حیوان جزء ماهیت و ذات انسان است.

ب) انسان عجول است: نیاز به دلیل دارد زیرا عجول بودن جزء ذاتی و حقیقت انسان نیست.

ج) انسان ناطق است: نیاز به دلیل ندارد چون ناطق جزء ذات انسان و حقیقت اوست.

د) انسان موجود است: نیازمند دلیل است چون موجود بودن جزء ذاتی و ماهیت انسان نیست
 یعنی انسان می تواند موجود باشد و می تواند موجود نباشد.

ه) انسان بشر است: نیاز به دلیل ندارد زیرا بشر ذاتی و حقیقت انسان است.

ی) انسان مخلوق است: نیازمند دلیل است چون مخلوق بودن جزء ذات و حقیقت انسان نیست.

14. کدام عبارت صحیح و کدام غلط است. (نهایی 98 و 99)

1. وجود وجه اختصاصی موجودات و ماهیت وجه مشترک آنها می باشد. (غ)

2. حمل حیوان ناطق بر انسان یک حمل ضروری است و به دلیل نیاز دارد. (غ)

نکات مهم درس

1. موضوع دانش فلسفه وجود است و اصل دانش فلسفه را وجود شناسی نیز می گویند.

2. یکی از مباحث اولیه فلسفه درک دو مفهوم وجود و ماهیت و تعیین نسبت میان آن دو است.

3. وجود وجه مشترک موجودات است و ماهیت وجه اختصاصی آن ها.

4. فارابی به نسبت میان وجود و ماهیت توجه ویژه ای کرد.

5. تفاوت انسان و حیوان ناطق صرفاً در اجمال و گستردگی شان است. یعنی حیوان ناطق مفهوم گسترده انسان است و انسال همان اجمال و خلاصه حیوان ناطق است.

6. حمل وجود بر هر چیستی و ماهیتی از جمله انسان نیازمند دلیل است. و این دلیل ممکن است حسی و تجربی باشد یا عقلی محض.
7. **مغایرت (فرق) وجود و ماهیت** یکی از اساسی ترین آرا و عقاید فلسفی در تفکر اسلامی است.
8. برهان ابن سینا برای اثبات وجود خدا برهان **وجوب و امکان** نام دارد.
9. نظریه **مغایرت وجود و ماهیت** پایه برهان ابن سینا برای اثبات وجود خدا قرار گرفت.
10. یکی از فیلسوفان بزرگ اروپا به نام **توماس آکوئیناس** اصل مغایرت وجود و ماهیت ابن سینا را در اروپا گسترش داد.
11. توماس آکوئیناس نظریه مغایرت وجود و ماهیت را پایه برهان خود در **خدانشناسی** قرار داد و فلسفه ی **تومیسم** را پایه گذاری نمود. فلسفه ی او بیشتر متکی به دیدگاه های ابن سینا و ابن رشد بود.
12. در قرن 16 میلادی با رشد تجربه گرایی فلسفه های **حس گرا** و **تجربه گرا** در اروپا گسترش یافت.

پایان درس اول

یادآوری: هر قضیه حملی از سه جزء به نام موضوع، محمول و رابطه تشکیل می شود.
مثال: انسان حیوان ناطق است. انسان: موضوع حیوان ناطق: محمول است: رابطه یا نسبت

